

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 4, Sayı: 11, Haziran 2017, s. 143-154

Mehibe ŞAHBAZ¹

HALKIN ERMİŞİ YUNUS EMRE’NİN MEZARI NEREDE

Özet

7. Hicri, 13. Milâdî yüzyılda, Anadolu, ruhî siyasî ve sosyal bakımından yeni bir mayalanma ve yoğrulma çağının, başında, Türk milletinin yetiştirdiği en büyük şairlerden olan Yunus Emre “Anadolu’da yetişmiş bir derviş, bir ahlâkçı ve nihayet büyük bir düşünürdür. “Anadolu’nun karanlık çağında açan gül’lerin en ihtişamlısı, bir o kadar da sade olanı Yunustur. Asırlar boyunca zevkle ve hayranlıkla okunan, bugün de şiirleri yalnız bizde değil birçok ülkelerde ilgi uyandırmış bulunan müstesna bir şahsiyettir. Eksilmeyen şöhretine rağmen, Yunus Emre’nin hayatı ve kimliği hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Anadolu halkı Yunus’u yaşadığı asırdan bu yana öylesine benimsedi, öylesine yüreğine aldı ki hiç kimse ona ait belgelere dayalı bir biyografiye ihtiyaç duymamıştır. Hayatını eserinden, söylediklerinden ibaret gördü ve onu her zamanda ve mekânda şiirleriyle yaşatarak, kendi ruhunun tercümanı olarak, kendi sözcüsü kabul etti.

Anahtar Kelimeler: Siyasi, Anadolu, Hayat, Mezar, Yunus Emre.

WHERE THE CLERIC YUNUS EMRE’S TOMB

Abstarct

Hijri, 13. Was performed in the 21st century, Asian, political and social ferment and new in terms of an individual depends on the plasticity of the age beginning, of the Turkish nation is one of the greatest poets Yunus Emre raised “a grown in Anatolia, a moralist, and finally a great thinker.” In the dark ages of Anatolia, the most glorious roses open; It’s simply one Yunus. For centuries, today’s poem read with pleasure and admiration alone we found compelling in many countries not in an exceptional personality. Despite his fame, Yunus Emre’s life and almost no details about the identity of the unknown. Anatolian people

¹ Dr.,mevhibesavas@gmail.com

inhabited since centuries-old Jonah so embraced, so took heart that no one belongs to him is the need for a biography based on the document. Having said that, his life work of the saw and settled her every time of poems as their spirit through interpreter, accepted his own spokesman.

Keywords: Political, Anatolia, Life, Grave, Yunus Emre.

GİRİŞ

Efsaneleşmiş ozanımız Yunus Emre,² XIII. yüzyılda, Anadolu'nun büyük siyasal kavgalarla sarsıldığı bir dönemde yaşadı. ³ “Anadolu öyle bir kargaşa içindeydi ki halk açlıkla ve sefaletle boğuşmaktaydı.”⁴ X. ve XI. Yüzyıllarda Moğol akınlarından kaçarak Harezm ve Horasan bölgesine gelip yerleşen Türkler, Müslümanlığı öğrenmişler; Yesevilik, Kalenderilik, Haydarilik, Babailik gibi Bâtını tarikatlarla bağlı dervişler aracılığıyla tasavvuf düşüncesini Horasan bölgesine getirerek güçlendirmişlerdi. Alparslan komutasında Anadolu'ya giren Türk akınları Anadolu'nun içlerine kadar yerleşen ⁵ Türkler bu akınları gerçekleştirmemiş olsalardı, Bizans'ı bölgeden sökmek imkansız olacaktı. Belki de Bizans bu bölgede tekrar toparlanıp dirilecekti. ⁶ Mevlâna, ⁷ Hacı Bektaş ⁸ ve Hacı Bayram-ı Veli'ler, Yunus Emreler ve Serhat Akıncı'ları... gibi yeni Anadolu'nun kurucuları Horasan'dan Anadolu'ya göç edenlerin arasında olup Anadolu'da tasavvufî canlılığı başlatarak bu yüzyıla damgalarını vurmuşlardı. ⁹ Türkler Anadolu'da yalnızca askerî ve siyasî fetihlerde bulunmamışlardı. Anadolu insanlarının maddi ve manevi dünyasını yeniden ihya ederek, imar edici çalışmaları da gerçekleştirdi. Kurmuş oldukları tekke ve zaviyeler, bu imar edici misyonun çerçevesinde hizmet gören merkezler olmuştu. Bölgenin yerli halkı yapılan bu yeni fetihleri sıcak karşılayarak direniş göstermemişti. Çünkü Ortodoks kilisesinin aşırı baskılarından bıkan, ağır vergilerden, sosyal ve ekonomik krizlerden ve adaletsiz yönetimden iyice bunalan Rumlar, Emeniler ve Süryaniler için, Anadolu'ya gelen Türkler umut veren güven insanı olmuşlardı. Çünkü Türkler, herhangi bir ayırım yapmaksızın herkese hizmet sunmayı gaye edinmişlerdi. ¹⁰ Bu dönemlerde Konya Selçuk devleti iyice zayıflamıştı. 1243 yılında Selçuk ordusu Köseadağ'da Anadolu topraklarında zorlanmadan ilerleyen ¹¹ Moğollar tarafından ağır bir bozguna uğratılmıştı. Savaştan galip çıkan Moğollar kargaşa döneminde Anadolu içlerine kadar yürüyerek, Sivas ve Kayseri'yi alıp, halka zulüm etmişlerdi. Selçuklu devleti, Moğolların bu istilasıyla başa çıkamayınca anlaşmak zorunda kalmış, ve ağır vergiye bağlanmıştı. ¹² Yunus'un yaşadığı dönem, Anadolu birliğinin parçalandığı bir döneme rastlamaktadır. O yıllarda bölgede puta tapan Moğollardan, İran'da ateşperest Sasaniler'den, Bizanslılar ve Rumların yanı sıra Haçlılar'ın Türklerin Anadolu'ya

² Cahit Öztelli, *Yunus Emre, Bütün Şiirleri*, İstanbul 2001, s. 3.

³ Ömer Yağcı, *Yunus Emre Yaşamı ve Bütün Şiirler*, İstanbul 2001, s. 24.

⁴ Vecihi Timuroğlu, *Yunus Emre Üzerine Bir Deneme*, Eskişehir 2000, s. 75.

⁵ Yağcı, a.g.e., s. 27.

⁶ Sezai Karakoç, *Yunus Emre*, İstanbul 2011, s. 12.

⁷ “Mevlevilik” Kurucusu, 1207–1274 arasında yaşayan, Belh'ten Şam yoluyla Anadolu'ya gelip 1282'de Konya'ya yerleşmiş olan Mevlana Celaleddin'dir.

“Bektaşilik” Kurucusu, 1209–1270 arasında yaşayan Horasan dervişlerinden, baba İshak'ın en ünlü ‘halifesi’ olan, Horasandan gelip Sivas, Amasya, Kayseri, Kırşehir'de gezdikten sonra bugünkü Hacı Bektaş ilçesine yerleşen Hacı Bektaş Veli'dir.

⁹ Beşir Ayvazoğlu, “Uluslar arası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri”, s. 588.

¹⁰ Mustafa Özçelik, *Bizim Yunus*, Ankara 2010, s. 14.

¹¹ Özçelik, a.g.e., s. 19.

¹² K. Faruk Timurtaş, *Yunus Emre Divanı*, İstanbul 1972. s.13.

TİDSAD

geldikleri döneme rastlamaktadır.¹³İslâm dini içerisindeki tarikatların dinsel çekişmeleri şiddetli bir şekilde sürmektedir. Babailer isyanı ülkeyi kasıp kavurmakta,¹⁴bu sebeple Selçuklu İmparatorluğu can çekişmektedir. Moğol saldırılarının yanı sıra beylikler de birbirleriyle kıyasıya savaşımaktadır. Bu sonu gelmeyen savaşlar halkı şaşkına çevirmiştir. İnsanlar bir yandan kılıçların, yağmaların, zorbalıkların, talanların, diğer yandan vergilerin, yoksulluğun, açlığın ortasında bir umut arar hale gelmişlerdir. Yunus Emre, insan sevgisiyle, Anadolu'nun ilk büyük mutasavvıf'ı olarak bu kargaşa döneminde gönüllere esenlik sunan bir insan olmuştur.¹⁵ İşte, Yunus Emre, bu kargaşa ortamında doğup yaşayan ve düşünceleriyle, çağrısıyla şiirleriyle bir esenlik bildirisi, bir kardeşlik öğretisi, bir sevgi fırtınası estiren bir ozandır.¹⁶

Bundan sonraki süreçte her tarafta büyük kargaşalar çıkmış, valiler, beyler ayaklanmış, bağımsızlık sevdasına düşmüşlerdir. Bu sırada Moğol ordusu yeniden Anadolu'ya girmiş (1256), Selçuk ordusunu bir kere daha yenmişti. Selçuklular artık Moğolların her dediğini yapan, bir devlet konumuna gelerek, onlara bağlı bir gölge devlet olmuşlardır. Konya'da taht kavgaları sürerken Moğollar yine gelmiş çarpışmalar uzamış, sonunda çekilip gitmişlerdi. Karaman Beyi Mehmet Bey, Konya'yı alarak, Selçuk şehzadesi olduğunu iddia eden Cimri'yi tahta oturtturarak, kendisini de vezir ilan etmişti. Ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. Karışıklıklar artık halkta bıkkınlık yaratmış, can, mal güvenliği kalmamıştı. Herkeste büyük bir yılgınlık, maddi, manevi çöküntü başlamıştır. Anadolu'da birçok beylikler ortaya çıkarak, birbirleriyle uğraşır duruma gelmişlerdir. Osmanoğulları bu beylikleri ortadan kaldırmıştır. Ancak Karamanoğulları içerisinde en güçlüsü olarak XV.yüzyıla kadar ayakta kalarak, Osmanlıları çok uğraştırmıştır. Bu çok karışık dönem içinde yaşayan Yunus Emre de şiirleriyle halkın tesellisi olmuş, manevi yönde umut kaynağı olmuştur. Onun şiirlerinde zaman zaman bu karışıklıklarından ötürü dünyadan tiksinti izlerini de taşımaktadır.Yunus Emre'nin yaşadığı zamanı kaynaklar değişik şekillerde vermektedir. On beşinci yüzyıl tarihçisi Aşıkpaşa-zade Yunus Emre'nin Sultan Orhan (1326 – 1362) ya da onun Oğlu Birinci Murat (1362 – 1389)zamanlarında yaşadığını ileri sürerken; on altıncı yüzyıl bilginlerinden Taşköprü-zade ise (öl. 1561), Yunus Emre'nin Yıldırım Beyazıt (1389 – 1402) zamanlarında yaşadığını bildirmektedir. Burhan Toprak'ın Yunus Emre Divanı'nda; Yunus'un doğduğu ve yaşadığı memleketten bahsederken; Köprülüzade Fuat Bey, Yunus Emre, Sivrihisar civarında yahut Bolu ilçelerinden Sakarya suyu civarındaki köylerden birinde yetişmiş bir Türkmen köylüsü idi, demektedir.¹⁷

Köprülünün 1918'de yayınladığı “*Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar*”¹⁸ adlı yapıt ise Yunus Emre ile ilgili ilk gerçekçi bilgileri veren kitap olması bakımından oldukça önemlidir. Köprülünün bu yapıtında Yunus Emre için mevcut olan vesikaların yetersizliğine rağmen, çok iyi bir şekilde anlaşılıyor ki Yunus, Anadolu'da, Rumeli'de hatta Azerbaycan'daki Türkler üzerinde yüzyıllardan beri büyük bir etkiye sahip olmuş ve şöhreti, zamanın bütün inkılaplarına üstün gelerek bu güne kadar yaşamıştır. Eserlerini altı yüz yıldan beri hala aşk ve heyecan ile memleketin her tarafında her tabakadan halka okutabilen Yunus, millî zevkin az rastlanılan

¹³ Mehmet Demirçi, *Yunus Emre'de İlahî Aşk ve İnsan Sevgisi*, Ankara 2010, s.32.

¹⁴ Özçelik a.g.e., s. 6.

¹⁵ Yağcı, a.g.e., s.10.

¹⁶ Yağcı, a.g.e., s. 27.

¹⁷ Burhan Toprak, *Yunus Emre Divanı*, İstanbul 2006, s. 19.

¹⁸ Yağcı, a.g.e., s. 14.

temsilcilerinden biri olmuştur.¹⁹ Burhan Toprak Yunus Emre için ‘*Türk Orta çağının yıldızıdır*’, derken Yunus’un Divan’da, korkuları, ümitleri, pişmanlıkları, isyanları, şüpheleri, teselli ve inançları ile bütün bir insan hayatını ele almaktadır, diye eklemekten kendini alamamıştır. Abdülbaki Gölpınarlı da, Yunus Emrenin, edebiyatımızda, bir yandan halka diliyle hitabı, insani görüşü ve insanlığı kucaklayışı bakımından, diğer yandan, tek sözle sanatındaki eşsizliği asırlar boyunca hüküm sürmüş adını unutturmamış, bugünse büsbütün benimsenmiş şairimizdir, demektedir. ²⁰Yunus Emre’nin bugün de tüm canlılığıyla yaşamasının nedeni, halkın diliyle konuşması, halkını kendi diliyle konuşturmasıdır. Yunus Emre susmayan şiirleriyle, coşkun akan bir sel gibi insanı ve sevgiyi kucakladığı ve yüreğin de dili olduğu için hala yaşamaktadır. Yunus Emre’yi Yunus Emre yapan, insanlığın çağlardır özlemi olan kardeşlik ve barış çağrısını dili ve sevgisiyle bütünleyebilmesidir. Yunus Emre’nin kim olduğu, nasıl ve nerelerde yaşadığı, mezarının nerede olduğu hiç önemli değildir. Çünkü Yunus Emre halktır, Anadolu’dur, topraklarındaki insanlığı dünden alıp bugüne taşıyabilen ve anadil güzelliğiyle aktaran bir sanat ve adeta bir yaşam ustasıdır. ²¹

Yunus Emre’nin Sivrihisarlı olduğu Bektaşî geleneğinde belirtilmektedir. ²² Bolu’lu olduğunu Şekayık mütercimi söylemektedir. Şemseddin Sami, onun Sakarya ve Porsuk nehirlerinin birleştiği yerde yaşadığını göstermektedir. Kamus-ül A’lâm müellifinin bu bilgileri Lâmii’nin Nefahat tercümesine yaptığı eklerden aldığı ilave şu cümlelerle bağlamaktadır. Yunus’un nereli olduğu hakkında kesin bir karara varmak mümkün olmamakla beraber, onun Bolu’nun ilçelerinden birinde doğmuş saymak pek yanlış sayılmaz. ²³Bazı hal tercümesi yazan kaynaklarda 1425 ve 1439 tarihlerini ölüm yılı olarak kabul etmişlerdir. Batılı tarihçiler arasında bu durumu, Kanuni devrine kadar getirmiş olanlar da vardır. *Risalet-ün Nushiyye’deki* bir beyite bakarak E.J.W. Gibb ile Fuat Köprülü XIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIV. yüzyılın ilk yıllarında yaşadığını ileri sürmüşlerdir. ²⁴ Gölpınarlı da önce, ölüm yılı için 1329– 1334 yıllarını, daha sonra, bir mecmuadaki bir kayda dayanarak 1320 yılını kabul etmiştir. Bu kaydın yanında 82 yıl ömür sürdüğü gösterilmiştir. ²⁵

Yunus’un Gömülü Olduğu Yer Neresi

Yunus Emre’nin gömülü olduğu yer konusunda çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Bunlar halk söylentilerine ve Yunus’tan yüzyıllar sonra yazılmış bazı kitaplara ki bu kitaplarda yine halk söylentilerine dayanan ve ufak tefek yanlışları olan kayıtlardır. Aşağıda yerleri bildirip üzerinde kısaca durulacak bu mezarların bir kısmı bizim Yunus’tan sonra gelmiş Yunus’ların mezarı olabileceği gibi, bir kısmı da Yunus makamları olabilir. Bunların zamanla büyük Yunus’a bağlanması onun ününden ötürü ötekileri unutturmuş olmasından kaynaklanmaktadır. ²⁶

Yunus Emre’nin öldüğü yer ve mezarının nerede olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Yunus’un gömülü olduğu söylenen epeyce yer vardır. Bursa, Bolu, Eğirdir, Erzurum (Düzcü Köyü), Keçiözü, Karaman, Sarıköy ve daha başka yerlerde Yunus’un yattığı ileri

¹⁹ Mehmet Bayraktar , *Yunus Emre ve Aşk Felsefesi*, Ankara 1991, s. 23.

²⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre-hayati ve Bütün Şiirleri*, İstanbul 1936, s.42.

²¹ Samiha Ayverdi , *Âbide Şahsiyetler*, İstanbul 1976,s.21.

²² Mustafa Tatcı ,*Yunus Emre Divanı*, Ankara 1990,s.31.

²³ Toprak, a.g.e., s. 19.

²⁴ Şahabeddin Tekindağ, “ Yunus Emre Hakkında Araştırma”, *Belleten*, no: 117, Ocak 1966, s.62.

²⁵ , Nezihe Araz, *Anadolu Erenleri*, İstanbul 2000, s. 86–90. , Adnan Erzi, “ Yunus Emre” *Belleten*, TT K., S. 53, s. 85- 89.

²⁶ Cahit Öztelli, *Yunus Emre, Bütün Şiirleri*, İstanbul 2001, s. 31.

sürülen mezarlar vardır. Hiç şüphe yoktur ki, bunlar kabir (mezar) değil, birer makamdır çünkü Türk halkı çok sevdiği Yunus için yer yer makamlar meydana getirmiştir.²⁷

Bursa'daki Mezar

Ünlü mutasavvıf şair Niyazi-i Mısri'nin gördüğü bir rüya ile Yunus'un mezarını bulduğu rivayeti vardır ki, bunun bir yakıştırmadan başka bir şey olmadığı anlaşılmıştır. Bu mezar, Bursa'da Emir Sultan çevresinde Kara Abdürrezzak mahallesindeki Sadi Tekkesindedir. Türbede üç mezar bulunmakla birlikte bir de kitabe vardır.²⁸ Efsaneye göre, Yunus Emre burada medfundur. Ancak bu medfen Yunus'un değildir. Eski tarihi menbaalarda buna dair hiçbir kayıt yoktur.²⁹ Türbe, 1731 – 1735 tarihleri arasında tadilat görmüştür. Yunus'un “Çıktım erik dalına...” şiirini şerh eden Niyazi-i Mısri, şerhinde bu mezardan söz etmez. Ayrıca Yunus'un aynı ilâhisini şerh eden Bursalı Şeyh İsmail Hakkı, (öl. 1725) bu mezarın Yunus'un olmadığını bildirmektedir. İsmail Hakkı'nın şerhindeki bu kayıt, başta F. Köprülü olmak üzere birçok araştırmacının dikkatinden kaçmıştır. Bu konuya ilk temas eden de Şerafettin Tekindağ olmuştur.³⁰ Burhan Toprak'ın ilk bastırdığı Yunus divanının üçüncü cildinin 101. sayfasında, İsmail Hakkı'nın şerhinin sonlarına Bursa'daki bu Yunus, başka bir Yunus olacaktır. Nitekim divan şairleriyle, ünlü bazı halk şairlerinin de (Âşık Ömer, Gevheri gibi.) şiirleri bulunan ve usta ellerden çıktığı yazısından anlaşılan mecmuada yüzlerce şiir vardır. Bu mecmuada Yunus Emre'nin Fatih divanında da bulunan bir şiirinin üstünde “Yunus-i kadim” kaydı vardır. Bundan XVII. ve nihayet XVIII. yüzyılın başlarında yaşamış başka bir Yunus'un bulunduğu anlaşılıyor. Bu, şiirleri bulunan şairlerin (Nedim gibi) adlarından çıkarılmaktadır. Yunus'un şiirinin üzerine “Eski Yunus” kaydını koymak zorunluluğu daha yakın zamanlarda böyle bir Yunus'un yaşamış olmasından doğmuştur. Bursa'daki mezarda yatan kişinin bu Yunus olması mümkündür. Gölpınarlı, bu Yunus'un Halveti Yunus olduğunu bildirmektedir.³¹ Kâmil Kepcioğlu ise, Bursa şeriyeye sicillerinden 1875 tarihli bir kayda dayanarak, Yunus oğlu Emre adlı birinin ev vakfeyletiği ve burada İmam Yunus adında birinin mezarı olduğunu belirtmektedir.³²

Kula - Emre Sultan Köyündeki Mezar

Yunus'a ait böyle bir mezar bulunduğu söylentileri vardır. Ancak yapılan araştırmalarda bunun doğru olmadığı mezarın başka bir Horasanlı Yunus'a ait olduğu, ününden dolayı Yunus Emre ile karıştırıldığı sanılmaktadır. Bu köyün muhtarı İzzet Uğurlu, kendisinin Yunus soyundan olduğunu, Yunus Emre'nin buraya Karaman'dan geldiğini söylemektedir.³³ Bu rivayet, Yunus Emre'nin Karaman'la ilgisine bir işaret olabilir.³⁴

Burhan Toprak eserinde, bu konuyla ilgili, “Kula ve Salihli kazaları arasında Emre adlı yetmiş haneli bir köyde kârgir bir türbenin eşiğindeki mezar, keza Yunus'a ve türbe de Tapduk Emre ile evlâd ü ahfadına izafe ediliyor. Lâkin medfeni ziyaret etmiş olan Bursalı Tahir Bey, mezar taşlarının hiçbirinde yazı olmadığını ve bu taşın altmış, yetmiş yıllık bir taş olduğunu

²⁷ Timurtaş, a.g.e., s. 18.

²⁸ Öztelli, a.g.e., s. 31.

²⁹ Toprak, a.g.e., s. 20.

³⁰ Öztelli, a.g.e., s. 32.

³¹ Abdülbâkî Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İstanbul 1961, s. 76.

³² Fahir Yetim, “Yunus Emre'nin Kabri ile İlgili Görüşler Üzerine”, *Eski şehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi*, C. 6, S. 1, Haziran 2005.

³³ Halim Baki Kunter, *Yunus Emre*, Eskişehir s. 75.

³⁴ Öztelli, a.g.e., s. 32.

söylüyor. Gene bu mezar da Yunus'a ve Yunus'un şeyhine aittir iddiası doğru olamaz"³⁵ demiştir.

Erzurum-Tuzcu Köyü

Bu köyün adını kaynaklar başka başka vermektedir. ³⁶ Erzurum'un kuzeyinde Palandöken eteklerindeki bu köyde iki mezar vardır. Birisi Taptuk Emre'nin öteki Yunus Emre'nin mezarlarıdır. İkisinin de taşı vardır ve ölüm tarihleri aynıdır (797–1395). Bu taşları “*Marifet-nâme*” eseriyle tanınan Erzurumlu Şeyh İbrahim Hakkı 1772 yılında dikmiştir. Erzurumlu Şeyh İbrahim Hakkı neye dayanarak bu işi yaptığı ve tarihi nasıl bulduğu bilinmiyor. Bu mezarlar için başka hiçbir bilgi yoktur. ³⁷

Burhan Toprak eserinde, Erzurum ovasında olan Dutçu karyesinde (Köyünde) her namazdan sonra Yunus'un ruhuna müminler Fatıha okurlar ve yazın Erzurum'dan bir çok ziyaretçi gelerek “Yemen ellerinde Veys-el Karani” ilâhisini okurlarımış. Lâkin Yunus'un ömrünü daha ziyade garbi (batı) Anadolu'da geçirdiğini tahmin ettiğimiz için bu iddia da doğru olamaz ³⁸ demiştir.

Niğde - Aksaray'da Bir Tepe Üzerinde

Rivayete göre, halk buradaki mezarı ziyaret eder, oradan bazen bir top atılmış. Buna “*Yunus'un bâtin topu*” derlermiş. Her top atıldıkça önemli bir olayın meydana geleceğine inanılmış ancak burası ile ilgili hiçbir belge yoktur. Buranın bir Yunus makamı olduğu söylenebilir. ³⁹

Ünye, Sivas'a Giden Yol Üzerinde Ve Bandırma'da

Bunlar halk rivayetleri de değildir. Dr. Fethi Erden “Yunus Emre Özel Sayısı”nda adı geçen yerler hakkında bilgi almak amacıyla Belediye Başkanlarına başvurmuş aldığı karşılıklıta Yunus'a ait bir mezarın bulunmadığı bildirilmiştir. ⁴⁰

Isparta-Keçiborlu ve Bolu'da

Bursalı Şeyh İsmail Hakkı, şerhinde, Keçiborlu'da şairimizin mezarı bulunduğunu bildirmişse de, Keçiborlu Belediyesi'ne sorulduğunda böyle bir mezarın bulunmadığı cevabı alınmıştır. Burhan Toprak ise “Bursalı İsmail Hakkı'nın Şerh-i Rûmuzat-ı Yunus Emre'sinde Yunus Emre ile Şeyhi Tapduk Emre'nin ve hatta onun da Şeyhi Sinan Efendi'nin kabirleri bir kubbe altında, Keçiborlu kasabası kurbündeki Gadir-i Âzim'in canib-i şarkisinde olan Püšte tarafında bir köyde olduğunu söylemektedir. Yalnız İsmail Hakkı'nın söylemiş olduğu bu sözü de teyit edecek vesika yoktur.”⁴¹ Kâtip Çelebi “Sullem-ül Vusul” eserinde Şeyh Yunus Emre'nin Bolulu olduğunu, 843/1439 yılında Isparta'da ölüp Keçiborlu köyüne gömüldüğünü, kabrinin hâlâ ziyaretgâh olduğunu bildirmektedir. Yine Müstakim-zade “Mecellet-ün Nisab” eserinde

³⁵ Toprak, a.g.e., s. 20–21.

³⁶ Ziyaeddin Fahri Tuzcu, “Erzurum Şairleri”, *Türk Yurdu*, Özel sayı, S. 18. Tuzluca - Tuzlu: Dr. Fethi Erden, s. 185.

³⁷ Öztelli, a.g.e., s. 33.

³⁸ Toprak, a.g.e., s. 20–21.

³⁹ Öztelli, , a.g.e., s. 33.

⁴⁰ Mustafa Ergün, *Yunus Emre'de Tasavvuf ve Eğitim-111*, Ankara 1997, s. 33.

⁴¹ Toprak, a.g.e., s. 21.

Halkın Ermişi Yunus Emre'nin Mezarı Nerede

Kâtip Çelebi'nin verdiği bilgiyi tekrarladıktan sonra Taptuk Emre'nin Yunus'un Şeyhi olduğunu ve Yunus'un 833/1429'da öldüğünü bildirmektedir.⁴²

Şakayık Tercümesinde, Yunus Emre'nin Bolu Sancağı'ndan olduğunu söylemesi, herhalde Kâtip Çelebi'ye dayanmaktadır. Şakayık'ın Arapça aslında Bolu'dan söz edilmeyip, Yunus'un Sakarya Nehri yakınındaki bir köyde tavattun eden Taptuk Emre ahashabından olduğu, yer söylenmeksizin bildirilmektedir. Bütün bunlara Âşık Çelebi'nin (öl. 1572) tezkiresinin kaynak olduğu bilinmektedir. Bu kayıtlardan çıkarılan sonuca göre, XV ya da XVI. yüzyılda bir başka Yunus'un yaşadığını düşünmek yersiz değildir.⁴³

Sandıklı'Da Ki Mezar

Mezar Afyonkarahisar'a bağlı Sandıklı'nın Yeniçay köyünün tepesindedir. Başında bir söğüt ağacı bulunan ve harçsız taşlar yığılı olan bu mezarı vaktiyle merhum Sadettin Nüzhet ziyaret etmiş ancak eski yeni kaynaklarda burası üzerine hiçbir şey bulamamıştır. Ancak buranın bir Yunus makamı olduğu düşünülebilir.

Eğridir Geleneği

Yunus'un burada öldüğüne dair kaydı ilk bulan ve haber veren Ş. Tekindağ olmuştur. Önemli olması hasebiyle kayıt olduğu gibi aşağıya alınmıştır.XV.asırda Eğridir'de büyük bir tekkesi olan eş-Şeyh Muhyüddin Çelebi (Şeyh Sultan Mehmed Çelebi B. eş-Şeyh Pir Mehmed-i Hoyi) Hızır-nâme'sinde 1475.

*Geldi erenler cem'ile gösterdiler uçtan uca
Tabdik Saru Saltık bile gösterdi heb uçtan uca
Hem Yunus Ermem geldiler çün bir yere iletiler
Bir akdenize atdılar gösterdi hep uçtan uca*

*Aşık Beşe Tabdik Beşe hem geldi abdal da bile
Hem Yunus Emre 'de bile bir gine görsem yüzlerin*

Beyitlerinde olduğu gibi bunun evladından es-Seyyid Burhâneddin'in menâkıb'inde de Yunus Emre'nin Eğridir'de merhum olduğuna dair kayıtlar vardır. Mühim olan bu kaydı aynen nakledersek:“*Mukaddemâ halvetiyyeden gelüp merhum olan bizim malumumuzdur, ana Şeyh Yunus derler idi ve bir miktarca mübâhî-meşreb (dinî, âhlâkî her türlü kayıttan azâde) idi ve haric-i tarikten (ehl-i sünnet harici) olmakla e'ezze (e'izze)-i kirâm ânı kabul eylememişler idi.*”⁴⁴

Bu kayıt gerçekten çok önemlidir. Seyyid Burhaneddin eserini ne zaman yazmıştır bunun bilinmesi gerçeği biraz daha aydınlatacaktır. Yunus Emre'nin ölümü kesin olarak XIV. yüzyılın birinci yarısında olduğuna ve Seyyid Burhaneddin XVI. yüzyılda sağ olduğuna göre Yunus Emre'yi görmesi mümkün olamaz. O halde bu Yunus başka bir Yunusdur.⁴⁵

Porsuk Suyunun Sakarya'ya Kavuştuğu Yerdeki Mezar

⁴² Kunter, a.g.e., s. 61- 66.

⁴³ Öztelli, a.g.e., s. 33-34.

⁴⁴ K.Kepecioğlu,“Yunus Emre Nerede Yatıyor”, *Nilüfer*, S.4, 1945,s.173.

⁴⁵ Öztelli, a.g.e., s. 34-35.

Lâmiî Çelebi, Nefahat tercüme ve zeylinde, Yunus'un Porsuk suyunun Sakarya'ya karıştığı yerde medfun olduğunu söylemektedir. (s. 307–309) Fuat Köprülü, tamamıyla bu durumu olumlu bulmakla beraber, son rivayeti diğer rivayetlere nazaran daha makul bulduğu için benimsediğini belirtmektedir.⁴⁶ Ayrıca, Fuat Köprülü, Porsuk Suyunun Sakarya'ya kavuştuğu yerde Yunus'un medfun olduğunu bildirmiştir. Köprülü'nün bugünkü Yunus Emre Köyü civarı bilgisini veren ilk kişi olması da oldukça önemlidir.⁴⁷

Lârende De Ki Mezar

Burhan Toprak; “*Bütün bu rivayetlerden sonra ben de boş araştırmacılara yeni bir tartışma konusu olmak üzere Hazine-i Evrakın elenmesinde çıkan şu son vesikayı hiç önem vermeyerek sunuyorum. Devletin resmi kayıtları arasında olan bu vesikada, Yunus'un Medine-i Lârende'de gömülü olduğu ve kendisinin orada bir zaviyesi bulunduğu, son mütevellî ve zâviyadarı Seyit Ali'nin çocuksuz öldüğü ve yerine Sofuzade İsmail'in tayin edilmesi için Lârende Kadısının Sadarete başvurduğu görülmektedir. Yukarıda yapılan işlemler görünüyor. İşlem 1135 ile 1175 yılları arasındadır. Bu vesikaya göre Yunus yahut halifeleri bir tekke kurmuş olacaklar. Yine Yunus, Lârende'de ömrünün son günlerini geçirmiş olacak bu hususta birçok araştırmalar yapıp ihtimaller ileri sürülebilir ve belki de bütün bu ihtimaller hakikat olabilir.*

Sarıköy Efsanesi

Bugün üzerinde en çok tartışılan yer Sarıköy'dür. Eski kaynaklarda Sarıköy Sivrihisar'a bağlı bir köy olarak bildirilmektedir. Sonradan Eskişehir iline bağlanmış bir ilçe olduğundan Eskişehirli Sivrihisar'ı bir kenara itmişler, Sarı köy'e kendileri sahip çıkmışlardır. Sarıköy'deki mezar, adına büyük bir anıt dikilinceye kadar son derece fakir, sade bir taş ve toprak yığımından, başka bir şey değildi. Halbuki, Yunus gibi daha yaşarken her fâniye nasip olmayan bir üne kavuşmuş biri için küçük de olsa bir türbe yapılırsa başına bir taş dikilirdi. Yaşadığı dönemin dini gelenekleri göz önüne alındığında, o devirde meçhul bir kimse gibi naşı bir köy yolunun kenarına bırakılmazdı. Araştırmacıların dikkatinden kaçan bu perişan mezar bile Yunus'un orada yatmadığını göstermeye yetmektedir. Mezarının Sarıköy'de olduğunu savunanların dayandıkları bir kaynak da Bektaşî vilâyet-nâmeleridir. Tamamen gerçek dışı hikâyelerle dolu olan bu eserlere hiçbir zaman inanılmaz. Otman Baba vilâyet-nâmesi hariç bütün bu kitaplarda zaman ve mekân kaydına rastlanılmamaktadır. Farklı zamanlarda yaşayan, birbirlerini görmelerine imkân bulunmayan kişileri, aynı zamanda, aynı mekânda yaşıyor göstermişlerdir. “...İptidâî bir inanca dayanan vilâyet-nâmede... masal unsuruna ağırlık verilmiştir.”⁴⁸

Bektaşî vilâyet-nâmelerinde tarihî olaylarla tamamen zıt olan Bektaşî ananesinde, Edirne'de babasına vekâlet eden Giyaseddin Cem Çelebi'nin emri ile hareket eden belli başlı Bektaşî vilâyet-nâmelerini (menâkıb-nâme)... ihtimal olan bazı anonim tarihleri ve bu arada şifahi malumatı toplayan Ebul-Hayr-ı Rûmî, vilâyet-nâmelerde adı geçen büyük sôfilere, Mevlevî ve Kalenderi zümrelerinin kurucularını, Hacı Bektaş-ı Veli, Karaca Ahmed, Seyyid Mahmud Hayrânî, Ahmed Fakih, hatta Taptuk Emre'yi andığı halde Yunus Emre'den

⁴⁶ Toprak, a.g.e., s. 21

⁴⁷ Kunter, a.g.e., s. 98.

⁴⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *Menkıb-i Risâlet al-Nushiyye ve Divan*, İstanbul 1965, s.12.

bahsetmemiştir. Menâkıb-nâmelerde Yunus'un adı bulunsa idi mutlaka yazardı.”⁴⁹Daha sonraki Vilâyet-nâmede Uzun Firdevs diye tanınan biri tarafından XVI. yüzyılın başında yazılmıştır. O zamana kadar Hacı Bektaş'ı metheden Bektaşî gelenekleri iyice gelişmiş ve yerleşmişti. Bu bilgiler toplayan Uzun Firdevs, o denli hurafeye, efsaneye düşkün biridir ki, İkinci Bayezid'e sunduğu abartılı 380 ciltlik Süleyman-nâme adlı eseri padişahın emriyle yakılmıştır. Osmanlı ülkesinde barınamayan Uzun Firdevs daha sonra İran'a kaçmak zorunda kalmıştır. İşte, böyle bir kişinin yazdığı ve muhakkak ki, kendinden de eklemeler kattığı vilâyet-nâmelerini kaynak ve dayanak gösterenlere de ne denmelidir bilemiyoruz.⁵⁰XVI. yüzyıl yazarlarından Lâmiî'nin (öl. 1532), Nefahat-ül Üns çevirisindeki “*Ve kendisi Kütahya suyunun üzerinde Sakarya suyuna karıştığı yerin kurbunda yatur, meşhurdur, ziyaret ederler.*” sözleri, adı geçen menâkıbleri kaynak almasındandır.Yine Sarıköy'ü savunanların ileri sürdükleri Sivrihisarlı Baba Yusuf (öl. 1511) Mevhub-ı Mahub adlı eserinde:

*Azizlermiş hususa Yunus Emre
Edermiş zühd-ü uzlet uyup emre
Bu yerdedir bu zümrenin mezarı
Müşerref eylemişlerdir diyarı*

Bu beyitlerini, gördüğü bir rüyaya dayanarak söylemişti. Yusuf Baba'nın, memleket gayreti ile bilerek veya bilmeyerek yaptığı yanlışlara bir örnek daha verelim:

629. Milâd yılında Mut'ta şehit olup yine oraya gömülen Hazret-i Muhammed'in amcası oğlu Cafer'i de: Bu şehirde yatur Cafer-i Tayyar sözleriyle Sivrihisar'da yatıyor, diye göstermektedir.⁵¹ Yusuf Baba'nın yanlışları bu kadarla da kalmamış, Kaygusuz Abdal'ın bir şiirini de Yunus'un sanmıştır.⁵²Gördüğü bir rüyaya dayanarak, bu kadar yanlışlar yapan ve memleket gayreti ile Yunus'un Sivrihisar'lı olduğunu söyleyen Şeyh Yusuf Baba'nın sözlerine önem vermenin gereksizliği ortadadır. Sarıköy'ü savunanların dayandıkları belgelerden birisi de Kanuni Sultan Süleyman (1520 – 1566) devrine ait ve Ankara Kuyudat-ı Kadime Arşivi'nde bulunan (No: 580, sayfa 191) bir vakıf kayıdır. Bu belgede, Yunus Emir Bey'in, Sarıköy'deki çiftliğini yine o köyde bulunan zaviyeye vakfettiği bildiriliyor. Sarıköy düğümünü bu en eski ve resmi belge çözmektedir. Burada adı geçen Yunus Emir Bey'dir. (Emir ve Bey'e dikkat) Bu Yunus Emir Bey'in mezarı⁵³ da sayın tarih bilgini İbrahim Hakkı Konyalı tarafından Akşehir'e bağlı Koçaç köyünde yazılı taşı ile birlikte bulunmuştur.⁵⁴Faruk K. Timurtaş eserinde Sarı köydeki mezar, Yunus'un gerçek mezarı kabul edilebilir. Öteden beri halk arasında yaşayan inanış ve gelenek, bazı eski kaynaklardaki (Nefehât-ül-üns Tercemesi ve Şakayık-un-Nu'maniyye Tercemesi) kayıtlar, Yunus'un Kütahya suyunun Sakarya nehrine karıştığı yer yakınında, yani Sivrihisar'a bağlı Sarıköy'de yattığını göstermektedir. Bu durum kesin olmamakla beraber, eldeki mevcut vesika ve delillere göre şimdilik en kuvvetli ihtimal sayılabilir. Sarıköy'de bir anıt yapılarak 6 Mayıs 1949 Cuma günü düzenlenen bir törenle, Yunus'un kemikleri eski mezarından alınarak anıtın arkasında hazırlanan yere nakledilmiştir.

⁴⁹ Şehabeddin Tekindağ, Belleten, S. 117, s. 63.

⁵⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, *Manakib-ı Hacı Bektaş-ı Veli*, İstanbul 1958, s. XLX ve devamı.

⁵¹ Tekindağ, a.g.e., s. 64.

⁵² Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 119–121.

⁵³ Timurtaş a.g.e., s. 15 “Emir” ve “Beğ” sıfatlarının tarikat mensuplarına verilmesi mu'tad olan sıfatlardan olmayıp mülki bir sıfat olması, bu şahsın Yunus Emre olamayacağını göstermektedir.

⁵⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi*, İstanbul 1967, s.18.

Anıt ve Yunus'un yeni mezarı birkaç yıl önce yine değiştirilmiş, tren istasyonuna yakın bir yere getirilmiştir. Yunus'un nerede yaşadığı ve nerede yattığı hususunda münakaşalar devam etmektedir. Yunus Emre gibi şahsiyetler şu veya bu şehrin ve bölgenin değil, bütün Türkiye'nin, hatta bütün Türk dünyasının malıdır. Yunus'un yattığı yer ise, bütünüyle Türk milletinin kalbindedir.⁵⁵

SONUÇ

Şimdiye kadar verdiğimiz bilgi ve açıklamalardan çıkan sonuca göre şunları söyleyebiliriz.

1. Sarıköy'le ilgili en eski ve resmi belge Kanuni devrine ait belgedir. Bunun herhangi bir yanlışlık olmadığını gösteren biri aslı öteki sureti olmak üzere iki örneği daha vardır. Bu belge ortada iken pek çok yerde bulunan değersiz kayıtların hiçbir önemi yoktur. Tarih inceleme ve araştırmalarındaki usule göre, en eski ve sağlam belgeler mevcut iken ötekiler üzerinde durulmaması gerekir.

2 . Sarıköy'deki çiftlik, Yunus Emir Bey'indir. Yunus Emir Bey'in mezarı başka yerde bulunduğu göre, Sarıköy'deki mezar onun değildir. Aradan yüzyıllar geçtikten sonra Sarıköy dervişleri ve Emir Bey'in torunları, isim benzerliğinden istifade ederek Yunus Emre'nin adını yaymışlar ve bu yolla bazı kaynaklarda yer almasına neden olmuşlardır. Yukarıda yapılan açıklamalardan sonra Sarıköy efsanesinin aslı bütün çıplaklığı ile çıkmış olmaktadır. Alanında uzman olan Abdülbaki Gölpinarlı da, Yunus'un mezarını en eski kaynaklarda Sarıköy'de göstermektedir. Daha birçok yerde Yunus'a ait mezarların bir kısmı Yunus'un makamlarıdır, bir kısmı da diğer Yunus'lara ait mezarlardır, demektedir. Yine Hacı Bektaş Velâyetnamesi'nde Yunus'un Sivrihisar şimalinde, Sarıköy denilen yerde gömülü olduğu... hâla merkadi şerifleri Sivrihisar yakınında diye yazmaktadır. Kutlu Özen; Velâyetname'de sözü edilen Sarıköyün bugün Ortaköy'e bağlı Sarı Karaman köyünde olduğunu söylemektedir. Haslok ise; Sakarya boyunda Yunus Emrenin türbesinin olduğunu söylerken, Halim Baki Kunter eserinde Osmanlı dönemine ait değişik kaynaklarda yirmiden fazla belge, padişah beratı ve Yunus Emre Zaviyesine ait muhasebe derleme kayıtlarının örneklerini okuyucuya sunmaktadır. Bu belgelerin hemen hemen tamamında "Yunus Emre, Sarıköy-Sivrihisar" adları ile birlikte anılmaktadır. Adnan Erzi ise, Bayezit Umumi Kütüphanesinde bulunduğu bir mecmuada, Yunus Emre'nin Hicrî 720 tarihinde (1320-1321) yetmiş iki yaşında öldüğüne dair bir kayıttan bahsetmektedir. Mecmuadaki diğer tarihlerin doğruluğundan başka, bizzat Yunus'un bahsettiği adamların yaşadığı asırla da pek mükemmel surette uyan ve bizim tahminimizi gerçekleştiren kaydın doğruluğundan şüphe edilmemektedir. Resmî makamlar da bu konuyla ilgilenmiş, 1945 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kurumlar aracılığıyla birtakım önemli çalışmalar başlatılmıştır. Gerekli ön çalışmalardan sonra yetkililerden oluşan bir resmî kurul, 28 Haziran 1956 tarihinde Sarıköy'e giderek Ankara-İstanbul demiryoluna 6 metre mesafede ve Yunus Emre'ye ait olduğu bildirilen ancak Yunan işgali sırasında tahrip edildiği için harap durumdaki türbede bulunan mezarı açarak iskelet üzerinde bilimsel tespitleri yapmış, daha sonra da Yunus Emre'nin sandukası, 6 Mayıs 1949'da demiryoluna yaklaşık bir kilometre uzaklıktaki geçici mezara devlet temsilcilerinin de gözetiminde nakledilmiştir. 6 Mayıs 1970'de ise aynı yerde; ama geniş bir alan üzerinde inşa edilen yeni türbesine ve anıt mezarına defnedilmiştir. Gölpinarlıda yukarıda belirtilen bilgilere şu sözlerle katılmaktadır. "Yunus'un Sarıköy'deki mezarı açılmış; mütehasıs, çıkan kafatasına göre Yunus'un dâhi bir adam

⁵⁵ Timurtaş, a.g.e., s. 18.

Halkın Ermişi Yunus Emre'nin Mezarı Nerede

oluşunu, iskeletinin de takriben altı asır önceye ve seksen yaşlarında ölmüş bir adama ait olduğunu söylemiştir. Bu suretle eski kaynakların rivayetle tamamıyla tahakkuk ve teeyyüt etmiştir.”

İbrahim Ağah Çubukçu, şimdi araştırmacılardan çoğunda Yunus Emre'nin mezarının Sarıköy'de bulunduğu konusunda aynı kanaatedir.Sonuç olarak, Yunus Emre'nin Mezarları, Bugün Anadolu'da yunus Emre'ye ait yirmi iki mezardan bahsedilmektedir. Ancak günün birinde de, ona ait başka başka türbeler, mezarlar, makamlar bulunursa da buna hiç şaşırılmamalıdır. Yunus Emre gibi bir ozanı muhakkak ki her köy, kasaba, şehir benimseyip kendinden sayarak, benliğine maletmeye çalışacaktır ki ona olan sevgi ve saygısını ifade edebilsin.

KAYNAKLAR

- ARAZ, Nezihe, *Anadolu Erenleri*, İstanbul 2000.
- AYVAZOĞLU, Beşir, "Uluslar arası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri", s.588. Ankara 2010.
- AYVERDİ, Semiha , *Âbide Şahsiyetler*, İstanbul 1976.
- BANARLI, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.I-II*, İstanbul 2001.
- BAŞGÖZ, İlhan, *Yunus Emre (İnceleme)*, İstanbul 1999.
- BAYRAKTAR, Levent, *Albert Camus ve Yunus Emre'de Absurd Kavramı, Felsefe Dosyası, 2000/1*.
- BURSALI, M. Necati, *Yunus Emre Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 2007.
- CAFEROĞLU, A, "Yunus Emre'de Arhaik Unsurlar", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1972.
- ÇAKIÇIOĞLU, Erdoğan (Editör), *Yunus Emre Divan'ından Seçmeler*, İstanbul 2012.
- ÇUBUKÇU, İbrahim Ağah, *Yunus Emre ve Din Felsefesi*, Ankara- Tarihsiz.
- ERGÜN, Mustafa, *Yunus Emre'de Tasavvuf ve Eğitim-III*- Ankara 1997.
- EYÜBOĞLU, Sabahattin, Yunus Emre, İstanbul 1972.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Yunus Emre*, İstanbul 1968.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Risâlet al-Nushiyye ve Divan*, İstanbul 1965.
- HASLOK, F.R., *Bektaşilik Tetkikleri*, Ankara 2000.
- İNAN, Yusuf Ziya, *Doğa ve Din Yorumcusu Yunus Emre*, İstanbul 1981.
- KARAKOÇ Sezai, *Yunus Emre*, İstanbul 2011.
- KUNTER, Halim Baki, *Yunus Emre (Bilgile-Belgeler)*, Eskişehir 2005.
- ÖZÇELİK, Mustafa, *Bizim Yunus*, Ankara 2010.
- ÖZMEN, Murat, *Evrensel Yunus Emre*, Ankara 1997.
- ÖZTELLİ, Cahit, *Yunus Emre, Bütün Şiirleri*, İstanbul 2001.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul 1969.

TİDSAD

- TATÇI, Mustafa, *Âşık Yunus*, İstanbul 2005.
- TATÇI, Mustafa, *Yunus Emre Divanı*, Ankara 1990
- TATÇI, Mustafa, *Yunus Emre Külliyyatı –I- Yunus Emre Divânı İnceleme*, İstanbul 2005.
- TEKİNDAG, Şahabeddin, *Yunus Emre Hakkında Araştırma, Belleten, no: 117*, Ocak 1966
- TİMUROĞLU, Vecihi, *Yunus Emre Üzerine Bir Deneme*, Eskişehir 20005.
- TİMURTAŞ, K. Faruk, *Yunus Emre Divanı*, İstanbul 1972.
- TOPRAK, Burhan, *Yunus Emre Divanı*, İstanbul 2006.
- YAĞCI, Ömer, *Yunus Emre Yaşamı ve Bütün Şiirler*, İstanbul 2001.
- YETİM, Fahri, “Yunus Emre’nin Kabri ile İlgili Görüşler Üzerine”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi, C. 6, S. 1 Haziran 2005.